

**Мониторинг на
медиумското известување
за корупцијата
во Македонија**

 Center for Civil Communications
Центар за граѓански комуникации

Центар за граѓански комуникации

**Мониторинг на медиумското известување за корупцијата во
Македонија**

– Резултати, анализа, заклучоци и препораки –

Скопје, јули 2009 година

Издавач:
Центар за граѓански комуникации

Автори:
Герман Филков, Сабина Факиќ

Графичка подготовка и печат:
„Винсент Графика“

Тираж: 200

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

343.352:316.776] : 005.584.1 (497.7) “2008“

ФИЛКОВ, Герман
Мониторинг на медиумското известување за корупцијата во
Македонија: резултати, анализа, заклучоци и препораки / [автори
Герман Филков, Сабина Факиќ]. – Скопје : Центар за граѓански
Комуникации, 2009. – 22 стр. ; 30 см

ISBN 978-9989-2756-1-6

1. Факиќ, Сабина [автор]

2) Корупција – Медиуми – Мониторинг – Македонија – 2008

COBISS.MK-ID 78841866

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

INSTITUTE FOR
**Sustainable
Communities**

CIVIL SOCIETY STRENGTHENING PROJECT

In partnership with the European Center for Not-for-Profit Law, Konekt, and the Macedonian Institute for Media

Ова истражување беше овозможено со поддршка од Институт за трајни заедници (ИТЗ) преку фондови на Агенцијата на Соединетите Американски Држави за меѓународен развој (УСАИД). „Мислењата што се изразени овде им припаѓаат на авторите и не ги одразуваат ставовите на Институт за трајни заедници (ИТЗ) или на Агенцијата на Соединетите Американски Држави за меѓународен развој (УСАИД). Исто така, спомнувањето трговски марки или комерцијални производи не претставуваат поддршка или препорака за користење.“

СОДРЖИНА

Вовед	2
Методологија на истражувањето	5
Резултати од мониторингот на медиумите	6
Заклучоци	14
Препораки за зајакнување на улогата на медиумите во борбата против корупцијата	17

ВОВЕД

„Квалитетното и независно известување на медиумите за корупција може да игра важна улога во вршењето притисок врз владата да делува во јавен интерес. Преку привлекување на вниманието кон однесувањето кое генерално се смета за прифатливо и преку претставување на таквото однесување како корумпирано, медиумите можат да ја подигнат јавната свест, да активираат антикоруптивни вредности и да генерираат притисок од јавноста врз корупцијата“.

Сјузан Роуз-Ејкерман, Универзитет Јеил

Корупцијата е еден од клучните проблеми на Македонија, кој го поткопува владеењето на правото, ја намалува ефикасноста на јавната администрација и ја намалува довербата на граѓаните во институциите. На распространетоста на корупцијата во земјава и на сè уште неефикасната борба против неа укажуваат низа извештаи и оценки на релевантни меѓународни институции и организации (Извештај на ЕК за напредокот на РМ (2008), Годишен извештај на Стејт департментот на САД за почитувањето на човековите права во РМ (2008), Индикаторите за владеење на Светската банка (2009) и др.).

Медиумите се моќно оружје во борбата против корупцијата насекаде низ светот. Тие имаат доминантно влијание во креирањето на перцепцијата за корупцијата во општеството и за односот на носителите на власта кон корупцијата – дали ја толерираат или се борат против неа.

Преку професионалното и квалитетно известување за корупцијата, медиумите придонесуваат кон зголемување на притисокот на јавноста врз носителите на јавно доверената моќ за транспарентност, отчетност и одговорност, кон зголемување на свесноста за штетноста на корупцијата и на притисокот врз надлежните институции со цел да преземаат мерки за разрешување на корупциските случаи.

Фактот што станува збор за нискоризична и високоисплатлива активност во која учесниците имаат заемен интерес да молчат за делото – придонесува за раширеноста на корупцијата и за тешкиот пат на медиумите до информации со кои може да се открие или да се докаже корупцискиот случај. Оттука и е

наметната потребата од поголема упорност и темелност во истражувањето на овие случаи.

Се разбира дека фактот колку медиумите и навистина ќе ја играат улогата на контролор на корупцијата зависи од политичкиот, економскиот и законскиот амбиент во кој делуваат. Главни фактори што ги определуваат ефективноста и успешноста на медиумите во нивната борба против корупцијата се слободата на говорот, пристапот до информациите, сопственоста, конкурентноста, кредибилитетот и достапноста на медиумите.

Сè уште недоволниот капацитет на медиумите и новинарите во Македонија за откривање и истражување на корупцијата е еден од главните проблеми посочени во Државната програма за превенција и репресија на корупцијата. За надминување на овој проблем, програмата упатува на „спроведување анализа за пропустите кај медиумите, подготовка на програми за обука, како и тренинг за истражувачко новинарство“. Токму во оваа насока се и активностите што ги презема Центарот за граѓански комуникации за зајакнување на улогата на медиумите во борбата против корупцијата.

Според истражувањето спроведено во 2006 година во рамките на проектот Пако-Импакт, на прашањето кому би пријавиле чин на корупција, најголем дел од македонските граѓани, иако не веруваат докрај во објективноста и независноста на новинарите, сепак одговориле дека би им се обратиле на медиумите бидејќи сметаат дека „тие се моќна сила и имаат влијание врз јавното мислење“. Оттука, јасно е дека во борбата против корупцијата земјата мора да работи врз зајакнувањето на улогата на медиумите во насока на зголемување на нивната способност за објективно и независно известување за корупцијата.

Активностите за „Зајакнување на улогата на медиумите во борбата против корупцијата“ на Центарот за граѓански комуникации имаат цел да ги унапредат новинарските стандарди во известувањето за корупцијата и да го зајакнат капацитетот на медиумите за спроведување на нивната улога во борбата против корупцијата. Појдовна основа претставува оваа длабинска содржинска анализа на написите за корупција во медиумите, за да се детектираат слабостите и да се понудат конкретни препораки за подобрување на новинарските и медиумските стандарди.

Центарот за граѓански комуникации е формиран во 2005 година, како невладино, непартиско и непрофитно здружение на граѓани, кое ги фокусира своите активности врз антикорупцијата, во две клучни меѓусебно поврзани

насоки. Првата, откривање на корупциски практики и предлагање на мерки и политики за сузбивање на корупцијата. Втората, поддршка и унапредување на медиумите за поефикасна реализација на нивната улога во борбата против корупцијата.

МЕТОДОЛОГИЈА

Предмет на директен мониторинг беа написите за корупција објавени од 1 јануари до 31 декември 2008 година, во пет дневни весници („Дневник“, „Вечер“, „Време“, „Утрински весник“ и „Факти“¹). Предмет на анализата во рамките на ова истражување се збирните резултати од мониторингот, а не резултатите на кој и да е одделен весник.

Во мониторингот беа вклучени написи кои се однесуваат на корупцијата, корупциските практики, обвинувањата и сомничењата за корупција, злоупотребата на јавни средства, како и на преземените антикорупциски мерки, активности и политики. Мониторингот се спроведе во периодот од јануари до мај 2009 година.

Објавените написи и нивната содржина, меѓу другото, се анализираа од следниве аспекти:

- Страница на која е објавен текстот;
- Големина на текстот;
- Најава на текстот на насловната страница;
- Илустрации на текстот;
- Автор на текстот;
- Жанровска припадност на текстот;
- Број, статус, официјалност и локација на изворите во текстот;
- Фер и балансиран пристап;
- Повод за написот;
- Областа во која се јавува примерот на корупција;
- Актот на корупција;
- Поседување на документи и докази за потврда на корупцијата;
- Припадност на актерот на корупцијата (сегашна или поранешна власт).

¹ Мониторингот на весникот „Факти“ е направен за периодот од 1 јануари до 31 март 2008 година, поради достапност на архивите на овој весник за останатиот мониториран период.

Истражувањето и мониторинг образецот беа изработени на таков начин да можат да дадат одговор на следниве клучни прашања:

- Во кој обем македонските медиуми известуваат за корупцијата?
- Дали при известувањето на оваа тема се запазени основните професионални стандарди во новинарството?
- Колку известувањето е балансирано, објективно и дали се консултираат сите страни од приказната?
- Дали текстовите од оваа област се поттикнати од самостојни и оригинални истражувања на новинарите или се само известувања за настани организирани на оваа тема?
- Во кој обем текстовите ги содржат елементите: веродостојност, релевантност, доверба и кредибилитет?
- Колку медиумите при известувањето за корупција ја остваруваат својата улога на контролори на власта?

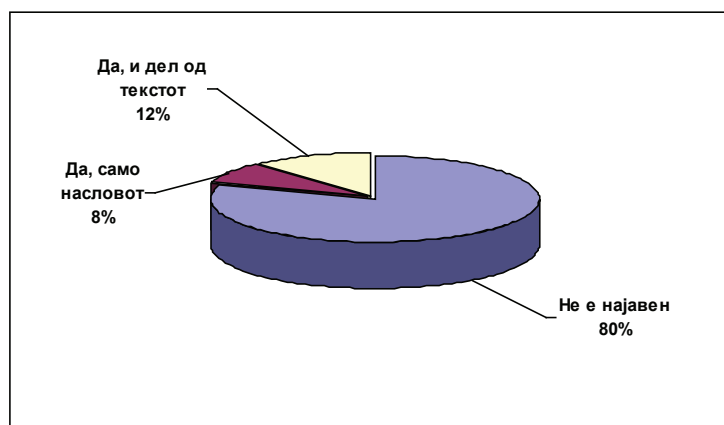
Имајќи ги предвид опфатот, обемот и начинот на мониторирање, станува збор за единствен од овој вид и досега најопфатен и најпродлабочен мониторинг што е спроведен во земјава, кој нуди релевантни квантитативни и квалитативни показатели за начинот на кој медиумите информираат за корупцијата.

Во изработката на методологијата за ова истражување и во обуката на мониторингите учествуваа Михајло Лахтов, Вања Михајлова и Антоанета Иванова. Мониторингот го спроведоа студентите Наташа Јорданова, Елена Петковска, Ивана Соколовиќ, Моника Ристеска и Замир Мехмети.

РЕЗУЛТАТИ ОД МОНИТОРИНГОТ

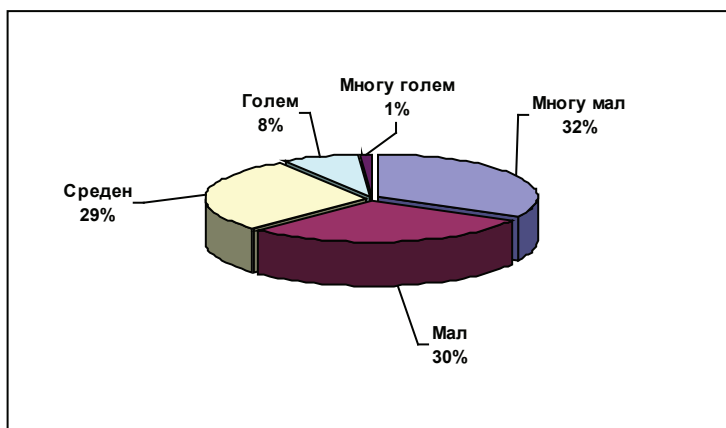
- Во периодот од 1 јануари до 31 декември 2008 година, во петте дневни весници кои беа опфатени со мониторингот се објавени вкупно 1039 написи за корупција, што подразбира **речиси секојдневна застапеност на корупцијата како тема во медиумите.**
- **Најголем број од текстовите за корупција (43%) се сместени во рубриката „Хроника“/„Црна хроника“**, која вообичаено е во средишните страници на весниците, додека значително помал дел од текстовите се објавени во другите рубрики кои се наоѓаат на почетните страници на весниците. Оваа состојба е директно поврзана со поводот за написите, имајќи предвид дека во рубриката „Хроника“ најчесто се поместуваат текстови кои на некој начин се иницирани од настан поврзан со полицијата, МВР, судовите и сл. Без оглед на различниот назив и распоред на рубриките кај мониторираните весници, останатиот дел од текстовите најмногу се објавуваат во рубриките „Македонија“ (26%) и „Вести“ (10%), каде што доминираат кратките извештаи, што повторно соодветствува на жанровската припадност на текстовите.
- **Написите за корупција најчесто (80%) не се наоѓаат или не се најавени на насловната страница.** Во мал број случаи (8%) најавен е само насловот или, пак, на насловната страница покрај насловот, поместен е и дел од текстот за корупција (12%).

Слика 1. Најава на текстот на насловната страница

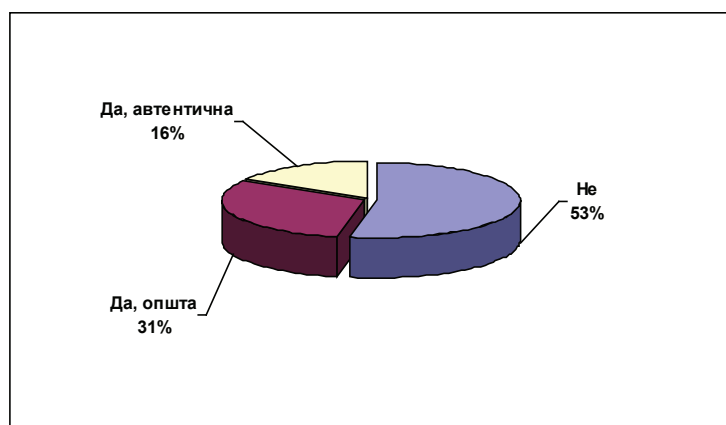
- Од аспект на големината на текстот, превладуваат мали текстови (62%), што укажува на тоа дека претежно станува збор за објавување на вести и проширени вести, а само во мал број случаи за анализи, новинарски истражувања и сл.

Слика 2. Големина на текстот

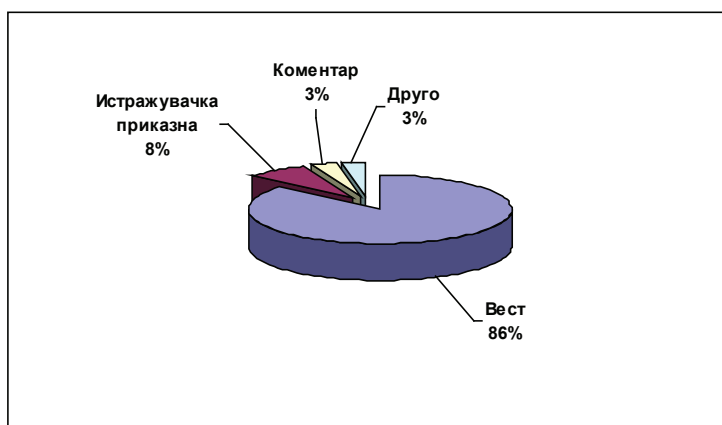
- Штосе однесувана фотографиите (илустрациите), доминираат текстови без фотографии (53%) или со општа (тематска) фотографија (31%). Со оригинална (автентична) фотографија се илустрирани значително помал дел од текстовите (16%).

Слика 3. Дали текстот содржи фотографија?

- Според жанровската припадност на написите, соодветно на големината на текстовите **доминираат извештаите/вестите (86%), наспроти истражувачките приказни (8%),** коментарите, анализите, интервјуата и сл.

Слика 4. Жанровска припадност на текстот

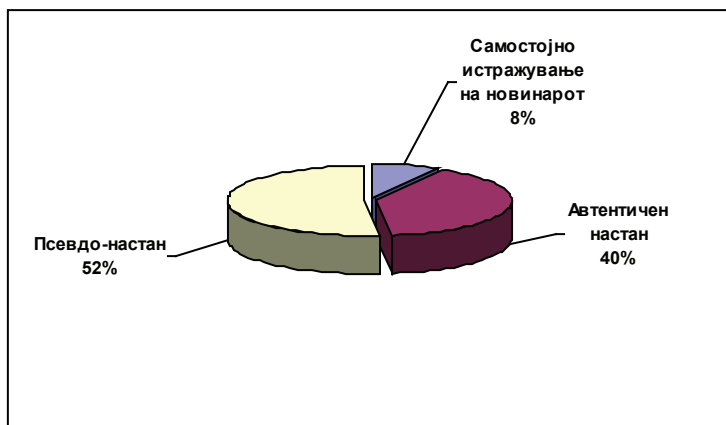
- Во дури половина од текстовите за корупција, новинарот е потпишан само со иницијали (49%), а голем е и бројот на текстови во кој новинарот воопшто не е потпишан или тие се преземени од други извори како агенции, целосно пренесено соопштение и сл. (20%). Во само помалку од третина од текстовите (31%), новинарот е потпишан со своето целосно име и презиме.

Слика 5. Веродостојност на текстот

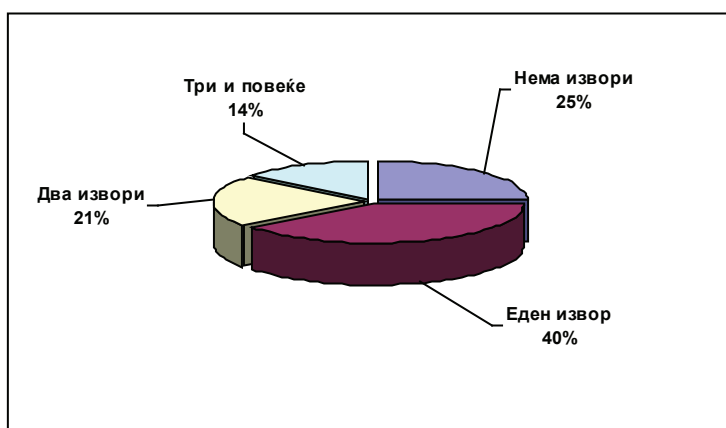
- Само во исклучително мал број случаи (8%) поводот за написот бил самостојно истражување на новинарот. За разлика од ова, како повод за написите за корупција доминираат (92%) автентичните и псевдо-настаните (конференција за печат, изјава, соопштение, седница и сл.).

Слика 6. Повод за написот

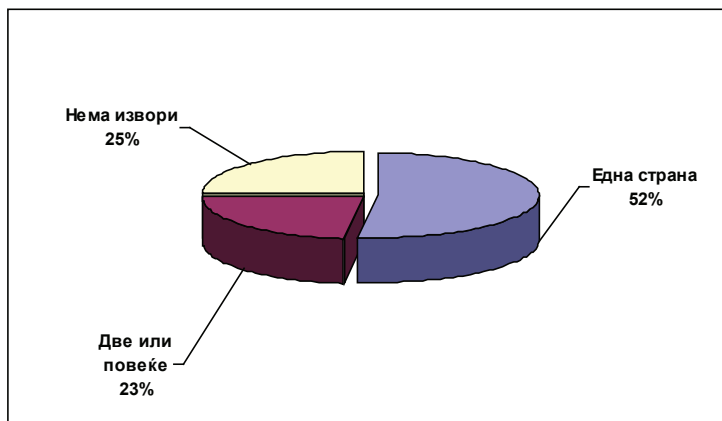
- Од аспект на изворите, дури една четвртина од текстовите за корупција (25%) немаат назначено извори, а високи 40% од текстовите имаат еден извор на информации. Што се однесува на локацијата на изворите, како институција предначи МВР (14%).

Слика 7. Број на извори

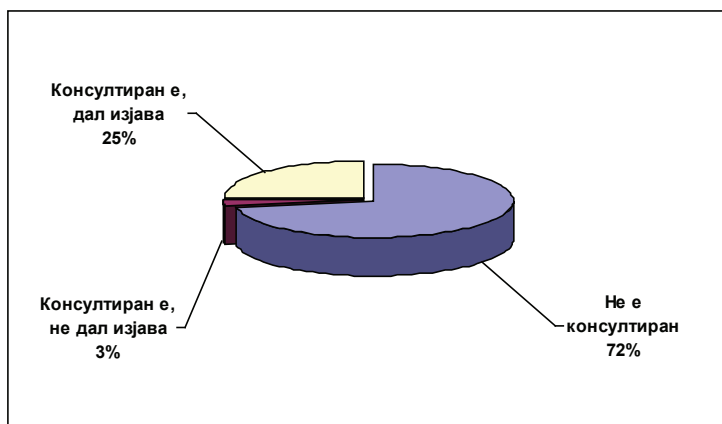
- **Повеќе од половина од текстовите (52%) ја имаат само едната страна во приказната.** Две или повеќе страни во приказната се консултирани и наведени во 23% од текстовите, додека во 25% од текстовите не е консултирана ниту една страна во приказната.

Слика 8. Страни во приказната

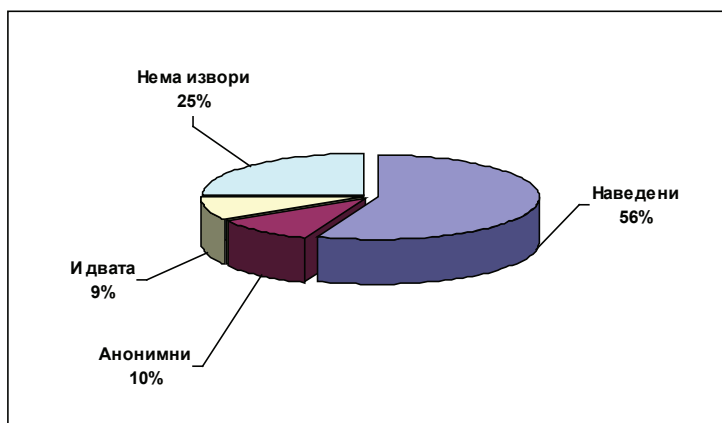
- **Во доминантен број текстови (72%) не е консултиран и воопшто не е побарана изјава од актерот на корупцијата.** Тој е консултиран и дал изјава во 25% од случаите, а само во сосем мал број случаи (3%) актерот на корупцијата е консултиран, но не дал изјава.

Слика 9. Дали е консултиран актерот на корупцијата?

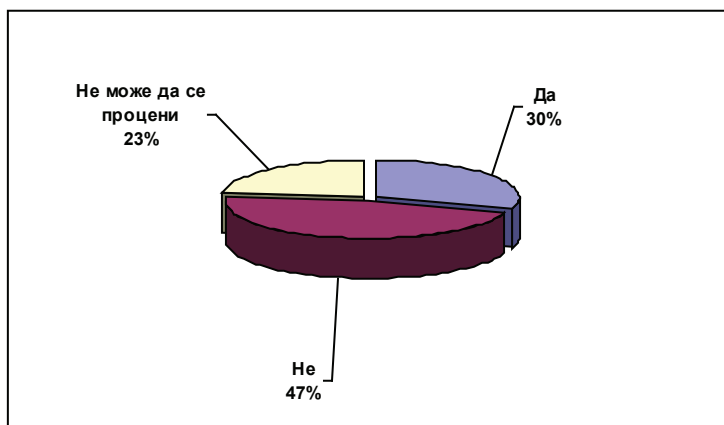
- Повеќе од половина од текстовите (56%) содржат наведени извори, а мал дел (10%) содржат анонимни или пак и наведени, и анонимни (9%). И во овој случај, високи 25% од текстовите не содржат никаков извор.

Слика 10. Статус на извори

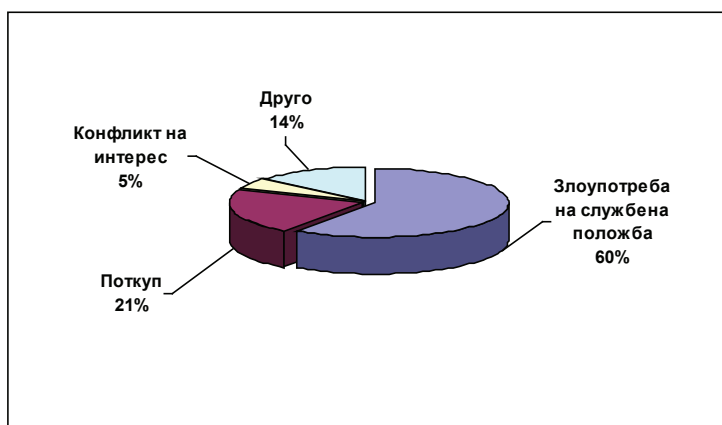
- Во близу половина од написите (47%) разбирливо е дека новинарот ниту поседува, ниту видел одредени докази (документи) за потврда на корупцијата. Дека има такви докази, може да се сфати во неполна третина од написите (30%), а во 24% од текстовите не може да се сфати дали новинарот поседува или видел докази.

Слика 11. Поседување на документи/потврда за корупцијата

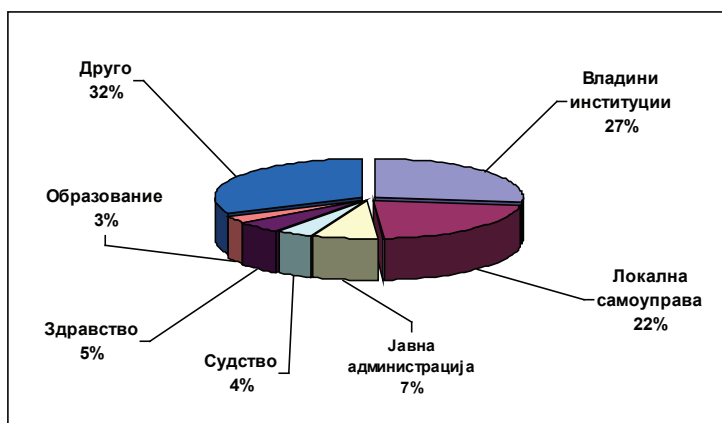
- Во најголем број случаи, како акт на корупција се јавува злоупотребата на службената положба на актерот (60%), но исто така како акт значително е застапен и поткупот (21%).

Слика 12. Акт на корупцијата

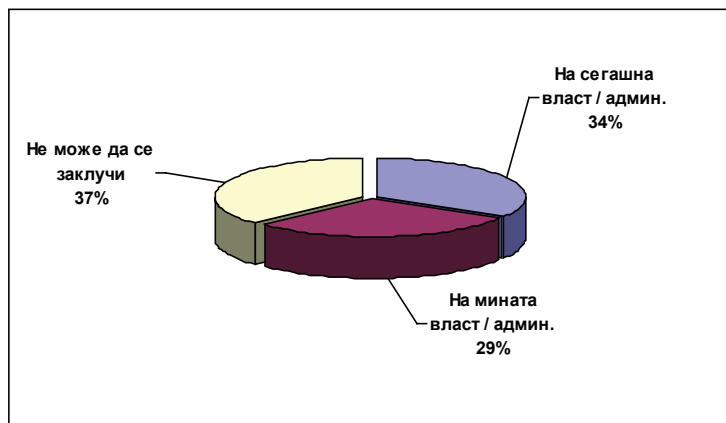
- Речиси половина од написите се однесуваат на корупција во владините институции (27%) и во локалната самоуправа (22%), а помалку кај другите органи од јавната администрација (7%), здравството (5%), судството (4%), образованието (3%) и сл.

Слика 13. Област на корупција

- По речиси една третина, написите за корупција се однесуваат на припадници на сегашната (34%) и на поранешната (29%) власт или администрација, а во скоро исто толку случаи (37%), од текстот не може да се заклучи на која власт ѝ припаѓа актерот на корупција.

Слика 14. Припадност на актерот на корупција

ЗАКЛУЧОЦИ

Резултатите од мониторингот и анализата на начинот на којшто медиумите информираат за корупцијата упатуваат на генералната оценка дека **медиумите во Македонија не ја остваруваат својата улога во борбата против корупцијата** и сè уште постои широк простор за унапредување на професионалноста и на начинот на известување за корупцијата.

Клучниот недостиг на сегашното известување на медиумите за корупцијата, од професионален аспект, е **непочитувањето на основните професионални стандарди во новинарството**. Во голем дел од текстовите отсутствуваат извори, како и основни новинарски принципи, како фер и балансиран пристап.

Освен тоа, изненадува и **недоволното присуство на истражувачкото новинарство** во оваа област, како речиси единствен начин за откривање и обелоденување на корупциските активности кои, според природата на нештата, не сакаат да бидат откриени и оттука е потребно медиумите да вложат дополнителен напор за да ги разоткријат. Проблемот е уште посериозен ако се има предвид дека овој заклучок произлегува од мониторинг што е спроведен врз печатени медиуми, кои според својата природа треба да нудат поистражувачки и поаналитички текстови. Од друга страна, немајќи вакви важни информации, публиката (граѓаните) не може да носи релевантни одлуки за важни прашања од својот приватен, работен и општествен живот.

Имајќи предвид дека од една страна има голем број написи за корупција, а од друга страна тие не се темелат врз новинарски истражувања и не се продлабочено и аналитички обработени, туку се иницирани од државните органи, може да се констатира дека во јавноста се создава впечаток оти медиумите имаат слобода отворено да информираат за корупцијата без притисоци, а тие, всушност, **креираат искривена слика за проблемите со корупцијата во Македонија**.

Оваа генерална оценка произлегува од следниве заклучоци од мониторингот:

- **Корупцијата е застапена како тема во македонските медиуми**, што значи дека кај нив постои интерес да пишуваат и да објавуваат текстови поврзани со корупцијата и на тој начин да го задоволуваат и интересот на својата публика за оваа тема.
- Исклучително малиот број текстови поттикнати од сознанија до кои дошол новинарот преку оригинално и самостојно истражување, а од друга страна

доминантниот број на текстови поттикнати од некој настан (апсење, судење, соопштение, конференција за печат и сл.), упатува на заклучокот дека **недостига истражувачко новинарство во оваа значајна област, а со тоа е оставен широк простор за злоупотреба на медиумите од страна на „креаторите“ на таквите настани. На овој начин, медиумите не ја остваруваат својата улога на контролори на власта.**

- Совпаѓањето на малиот број текстови за корупција кои потекнуваат од самостојно и оригинално истражување на новинарот и текстови кои се објавени или барем најавени на насловната страница упатува на заклучокот дека **медиумите би имале повеќе текстови за објавување на насловната страница ако имаат и повеќе самостојни и оригинални истражувања.** Освен тоа, доколку медиумите имаат повеќе сопствени истражувања и анализи за корупција, ќе можат да ги објавуваат тие текстови на почетните неколку страници, наместо сегашното доминантно објавување во рубриката „Хроника“/„Црна хроника“.
- Фактот што станува збор за претежно кратки вести и извештаи упатува на заклучокот дека **темите поврзани со корупцијата се третираат површно и информативно, без подлабоки, посеопфатни и подетални анализи и истражувања,** односно само како пренесување на вести од некој настан.
- **Написите за корупција страдаат од недостиг на веродостојност, релевантност, доверба и кредибилитет,** бидејќи во најголем број не се потпишани од новинарот кој е автор на текстот, немаат автентична фотографија од тврдењето или актот на корупција, ниту пак нудат докази и потврда на тврдењата за корупција. Ова е една од најсериозните забелешки во мониторингот, која укажува на недоволно сериозен пристап на медиумите кон огромниот проблем со корупцијата во Македонија.
- Тоа што голем дел од текстовите за корупција имаат еден извор, ја консултираат само едната страна во приказната и не го консултираат актерот кој се сомничи за корупција, односно **новинарите безрезервно ги земаат изјавите на оние што ги креираат настаните, повторно зборува за непрофесионален пристап и остава голем простор за злоупотреба и манипулација со медиумите.** Известувајќи на овој начин, медиумите не спроведуваат во своето работење некои од основните професионални стандарди во оваа област: фер и балансиран пристап кон актерите во приказните, што значи консултирање на сите страни во приказната и нивни балансиран, односно непристрасен третман.

ПРЕПОРАКИ

Врз основа на резултатите и заклучоците од мониторингот, Центарот за граѓански комуникации ги предлага следниве препораки за унапредување и зајакнување на улогата на медиумите во борбата против корупцијата во Македонија:

- **Медиумите да продолжат секојдневно да известуваат за корупцијата, но со примена на техниките на истражувачкото новинарство и со поголемо користење на можностите што ги нудат новите технологии.** Имајќи предвид дека учесниците во корупцијата имаат заемна корист, а со тоа и заемен интерес да молчат, речиси е невозможно корупциските случаи да бидат откриени без примена на техниките на истражувачкото новинарство.
- **Медиумите, односно нивните уредници и сопственици, многу повеќе да го поддржуваат и да го охрабруваат истражувачкото новинарство** како докажана ефективна алатка за борба против корупцијата во земјата, со што, во крајна линија, директно се зголемуваат кредибилитетот, популарноста и приходите на медиумите. Со зголемување на бројот на истражувачки приказни за корупција, **медиумите ќе бидат многу повеќе во можност да ги најавуваат истражувачките приказни на насловните страници и во ударните вести**, со што натаму ќе се зголеми нивната популарност, а со тоа и нивната публика.
- **Медиумите да насочуваат повеќе ресурси (луѓе, опрема и сл.)** во новинарското истражување и известување за корупцијата, како и повеќе да ги користат расположливите (меѓународни и домашни) фондови за поддршка на истражувачкото новинарство.
- **Медиумите да вложуваат во унапредување на вештините и знаењата на своите новинари, да ги поддржуваат и да ги охрабруваат во учествувањето на обуки за истражувачко новинарство** и за откривање и известување за прашањата поврзани со корупцијата.
- **Медиумите повеќе да ги користат законски гарантираните заштити** од притисоци, закани, заплашувања и уцени, заради попрофесионално, независно и објективно истражување и информирање за корупцијата. Законот за спречување на корупцијата „забранува каква било присилба, спречување или влијание на друг начин врз средствата за јавно информирање да објавуваат информации за случаи на корупција“. Натаму, на новинарот му се обезбедува и право на непречен пристап до сите извори на информации, во согласност со законот. Истиот закон предвидува дека „никој не може да

ја исклучи јавноста од расправата за корупција пред надлежен орган или правно лице, освен кога се работи за претходна постапка што е прогласена за доверлива“.

- **Медиумите, секогаш кога е тоа можно, да ја поддржуваат и да ја охрабруваат практиката на потпишување на текстовите за корупција со целосното име и презиме на новинарот-автор на текстот, со што ќе се зголемат веродостојноста на написите, личниот кредибилитет на новинарите, како и кредибилитетот и релевантноста на медиумите и довербата во нив, што повторно ќе значи и поголема публика. Од друга страна, непотпишаните текстови за корупција оставаат простор за сомневање во точноста и веродостојноста на тврдењата, како и во чесноста на намерите на медиумот или некој од изворите за објавување на текстот.**
- **Новинарите да настојуваат многу повеќе да ги консултираат актерите на корупцијата, сите спомнати или засегнати страни во приказната, како и да се обидуваат да обезбедат и да понудат докази за потврда на тврдењата и обвинувањата за корупција.** Во оваа насока медиумите треба многу повеќе да ја користат законската одредба за заштита на изворите на информации, која предвидува дека „никој не може од новинарот кој објавил информација за акт на корупција да бара да го открие изворот на информацијата, освен во постапка пред суд“. Од друга страна, неконсултирањето на осомничените за корупција може да значи злоупотреба на медиумот. Во овој случај, законот предвидува дека „секој којшто објавува информација за корумпираност на друг, должен е да ја почитува претпоставената невиност и принципите на вистинито, објективно и непристрасно информирање, како и други принципи на кодексот на професионална етика“. Исто така, „никој не може да користи средство за јавно информирање за лажно обвинување на друг за корупција“. Освен ова, медиумите при идното објавување на текстови за корупција треба да внимаваат да ги почитуваат барем минималните стандарди на својата професија – објавување на факти, консултирање на сите страни во приказната и нивни еднаков третман.
- **Медиумите да ја напуштат практиката на објавување текстови за корупција без ниту еден цитиран, наведен или консултиран извор.** Притоа треба секогаш да се има предвид едно од основните новинарски правила – дека новинарите се тие што ги кажуваат фактите во приказната, а изворите ги кажуваат своите ставови, мислења, чувства и сл.
- Медиумите да бидат порестриктивни кон „слепото“ и површно покривање на настаните за корупција и новинарите да настојуваат да ги проверуваат информациите добиени на настаните и да ги користат како повод за натамошно истражување и анализа. Во спротивен случај, медиумите се

изложуваат на опасност да служат како средства за спроведување на нечии приватни, партиски и бизнис интереси.

- **Написите за корупција многу повеќе да бидат проследени со автентични, наместо со општи и тематски фотографии и илустрации**, со што ќе се зголеми нивната веродостојност, релевантност, автентичност и доверба. Фотографиите, исто како и пишаниот дел од текстот, се многу важен елемент кој ја надополнува приказната и ја зголемува нејзината атрактивност, особено во оваа ера на широка достапност на интересни содржини насекаде околу нас.
- **Новинарите треба да го прошируваат списокот на извори на информациите за корупција**, не останувајќи само на државните институции (полиција, судови, обвинителство и сл.). Во оваа насока, потребно е, при известувањето за корупција, да се бараат извори на информации за да се навлезе подлабоко во откривање на причините и системскиот проблем што ги создале предусловите за корупција во соодветната област.
- **Новинарите поинтензивно да ги користат информациите и искуството на надлежните институции за борба против корупцијата** (Државната комисија за спречување на корупцијата, Државниот завод за ревизија, Финансиската полиција, Агенцијата за спречување на перење пари и др.).
- **Медиумите да размислат да ангажираат правни советници** кои ќе им помагаат на новинарите во нивните текстови за корупција, овозможувајќи им да откриваат што е можно повеќе информации, а притоа не оставајќи простор за поведување на судски спор против новинарите и медиумите. Во медиумите кои имаат правници, потребно е само нивно поголемо ангажирање во насока на проверка на новинарските текстови од аспект на почитување на законската регулатива.
- **Сопствениците на медиумите да им дадат целосна правна заштита на своите новинари во судските процеси кои се водат против нив** поради објавени текстови за корупција. На тој начин, новинарите повеќе ќе се охрабрат да истражуваат и да известуваат за корупцијата, чувствувајќи се сигурни дека медиумот стои зад нив и напуштајќи ја автоцензурата, која се јавува од страв дека во случај на судски спор, сами ќе ги сносат евентуалните казни.

